

श्रीगुरुमाईच्या वचनांवर ध्यान

ईशा सरदेसाई यांच्याद्वारे लिखित

“जुने ते सोने”

तुमच्यापैकी बऱ्याच जणांना माहीतच आहे की, शिकवणी प्रदान करण्याची श्रीगुरुमाईची एक पद्धत आहे, त्यांनी लोकांशी सहजपणे केलेली अथवा लोकांनी त्यांच्याशी केलेली, साधीसुधी वाटणारी संभाषणे. हे संवाद बहुधा हलकेफुलके, मजेदार आणि अतिशय आपुलकीचे असतात. तरीदेखील, त्यांचे महत्त्व हे कमी लेखता येणार नाही. जसे की, मी अनेक सिद्धयोग्यांना असे म्हणताना ऐकले आहे की, श्रीगुरुमाईच्या सान्निध्यातील प्रत्येक क्षण हा त्यांच्याकडून शिकवणी प्राप्त होण्याचा क्षण असतो.

मकरसंक्रांतीला झालेल्या सत्संगादरम्यान, श्रीगुरुमाईंनी अलीकडेच झालेल्या अशाच एका संभाषणाचा उल्लेख केला. कोणीतरी श्रीगुरुमाईंना सांगितले की, त्यांच्या असे लक्षात येते आहे की, अनेक लोक वृद्ध होत चालले आहेत. ही गोष्ट जेव्हा श्रीगुरुमाईंना आठवली, तेव्हा त्यांनी स्मित केले, त्यांना ही गोष्ट मनोरंजक वाटली की, त्या व्यक्तीने त्यांना म्हणजे श्रीगुरुमाईंना हे सांगावे. श्रीगुरुमाईंनी म्हटल्याप्रमाणे, त्यांचा जन्मदेखील अनेक दशकांपूर्वी झाला होता!

त्यानंतर श्रीगुरुमाईंनी प्रदान केलेली शिकवण माझ्यासाठी खूप अर्थपूर्ण होती. त्या म्हणाल्या, “तरुणांनी वृद्धांची चिंता का करावी? वृद्धांनी अशी चिंता का करावी की, ते वृद्ध होत चालले आहेत?”

मला ही शिकवण एका कोआनसारखी वाटते आहे. [कोआन, बौद्ध धर्मात प्रयुक्त केले जाणारे कोडे किंवा प्रश्न असतो ज्याचे उत्तर तर्काद्वारे समजून घेता येत नाही आणि याचा उपयोग ध्यान अथवा आत्मचिंतनासाठी केला जातो]. एकीकडे, अशा प्रकारची चिंता करण्याची गरजच काय? ते उचित आहे का? दुसरीकडे, तरुणांची ही जबाबदारी आहेच की, त्यांनी वृद्ध होत चाललेल्या लोकांची काळजी घ्यावी. त्याबरोबरच, वडीलधाऱ्यांचे हे उत्तरदायित्व आहे की, त्यांनी आपले ज्ञान त्यांच्यापेक्षा कमी वयाच्या लोकांना सांगावे. ही परस्पर देवाणघेवाण आपल्या मानवी समाजात, आपण निर्माण केलेल्या सामाजिक व्यवस्थेचा एक अभिन्न भाग आहे. मला खातरी आहे की, श्रीगुरुमाईदेखील त्यांच्या या शिकवणीद्वारे हेच सांगत होत्या : की पिढ्यापिढ्यांमध्ये एकमेकांची काळजी घेण्याचे एक चक्र असते, जे जोपासले पाहिजे, त्याला सशक्त बनवले पाहिजे.

श्रीगुरुमाईना हाच अर्थ अभिप्रेत होता याविषयीची माझी खातरी पटण्याचे एक कारण हे आहे की, तरुणांनी आणि वयोवृद्ध लोकांनी एकत्र यावे, यासाठी श्रीगुरुमाईनी प्रयत्नपूर्वक प्रोत्साहन दिल्याच्या असंख्य कथा मी सिद्धयोग्यांकडून ऐकल्या आहेत. याचे इथे एक उदाहरण मी तुम्हाला देते : श्रीगुरुमाईच्या सांगण्यानुसार आणि त्यांचे मार्गदर्शन व निर्देश यांच्यानुसार, वर्ष १९९९च्या ग्रीष्म ऋतूमध्ये श्री मुक्तानंद आश्रमात एकंदर दहा 'इंटरजनरेशनल साधना सत्संग' [पिढ्यांमधील साधना सत्संग] आयोजित केले गेले होते. या सत्संगांमध्ये सहभागी झालेल्या साधकांनी सिद्धयोग साधनेबद्दलचे त्यांचे दृष्टिकोण आणि अनुभव एकमेकांना सांगितले. तरुणांना अशी संधी मिळाली होती की, त्यांनी वडीलधाऱ्या मंडळींकडून ते ज्ञान शिकावे, जे वडीलधाऱ्यांनी इतक्या वर्षांमध्ये अर्जित केले आहे. तसेच, तरुणांच्या जोशाने आणि नवीन विचारांनी वडीलधाऱ्यांना प्रेरणा मिळाली आणि ते उत्साहाने भरून गेले होते. त्या सत्संगांत सहभागी झालेल्या सगळ्या लोकांना खूप मजा आली—ही वस्तुतः एक “win-win” [“विन-विन”] परिस्थिती होती म्हणजे त्यामुळे सर्वच लाभान्वित झाले होते!

माझ्या वडीलधाऱ्यांच्या तुलनेत मी वयाने तर फार लहान आहे आणि मागील पिढ्यांतील सिद्धयोग्यांकडून मिळालेल्या ज्ञानामुळे मी अत्यंत लाभान्वित झाले आहे, म्हणून श्रीगुरुमाईच्या शब्दांनी मला प्रोत्साहित केले की, मी या वडीलधाऱ्यांची प्रशंसा करावी, त्यांना धन्यवाद द्यावेत. श्रीगुरुमाईनी इंग्रजीतील एक म्हण सांगितली “Old is gold” [ओल्ड इज गोल्ड], जिचा अर्थ आहे 'जुने ते सोने.' त्यांनी सांगितले की, त्यांना हा सिद्धान्त आवडतो—आणि मग त्या म्हणाल्या की, सूर्यदेखील खूप जुना आहे. या गोष्टीने निश्चितच मला विचार करण्यास भाग पाडले. मला वाटले, “अरे! सूर्य तर अंदाजे ४.५७ दशलक्ष वर्षे जुना आहे! आणि जेव्हापासून आपल्या ग्रहावर जीवसृष्टी अस्तित्वात आली आहे, तेव्हापासून सूर्याचा प्रकाश या जीवसृष्टीचे पोषण करत आला आहे.”

जुन्या पिढ्यांनी आपल्यासाठी जे काही केले आहे याविषयी मी जेव्हा चिंतनमनन करते, तेव्हा माझ्या मनात ही अतिशय सुंदर छबी उदित होते. माझ्यापेक्षा वीस, तीस, चाळीस, इतकेच नव्हे तर पन्नास वर्षांनीदेखील मोठ्या असलेल्या लोकांबरोबर सेवा तसेच साधना करण्याची संधी मला मिळाली आहे, हे माझे सद्भाग्यच आहे. सिद्धयोगाच्या मिशनप्रति त्यांनी दिलेल्या योगदानाचा व्यापक आवाका विचारात घेता माझे मन त्यांच्याप्रति आदरभावाने व विनम्रतेने भरून येते. वडीलधाऱ्यांनी केलेल्या या पायाभरणीमुळे, वर्षानुवर्षे त्यांनी बाबा मुक्तानंदांची व श्रीगुरुमाईची जी वचनबद्धतेने सेवा केली आहे, त्यामुळेच आज मी माझे कौशल्य या विलक्षण मिशनसाठी अर्पण करून, जे काही करते आहे, ते करू शकते आहे. आणि या सर्व काळादरम्यान त्या वडीलधाऱ्यांची साधना अधिक परिपक्वच होत गेली

आहे. त्यांचे प्रज्ञान अधिकाधिक परिष्कृत आणि अनमोल होत गेले आहे, त्याचबरोबर त्यांनी अगदी उदारहृदयाने आपले प्रज्ञान, मला तसेच सिद्धयोगाच्या इतर युवा साधकांना दिले आहे.

मी आशा करते की, सिद्धयोग मार्गावरील तरुणांनी त्यांच्या वडीलधाऱ्यांमध्ये ते जीवन पाहावे, जे ते जगले आहेत, त्यांचे सर्व कर्तृत्व पाहावे, या जगाप्रति त्यांनी दिलेले योगदान पाहावे. आणि माझी अशी समजूत आहे की, या वडीलधाऱ्यांनी तरुणांना प्रेरणा देत राहावे जेणेकरून तरुणांची समज विकसित होईल. वडीलधाऱ्यांकडे देण्यासाठी जे काही आहे आणि देण्याचे त्यांचे जे उत्तरदायित्व आहे, ते अमूल्य आहे. तुमच्यामध्ये कितीही जास्त बुद्धिमत्ता असली, कितीही कौशल्य असले, अथवा तुमच्यात असामान्य परिपक्वता जरी असली, तरी यांपैकी कोणतीच गोष्ट काळाबरोबर विकसित होणाऱ्या प्रज्ञानाचे व सुज्ञपणाचे स्थान घेऊ शकत नाही म्हणजे कोणतीही गोष्ट या पृथ्वीवर तुम्ही वर्षानुवर्षे जगलेल्या जीवनाद्वारे समृद्ध झालेल्या तुमच्या अनुभवाचे स्थान घेऊ शकत नाही.

वय या विषयावरील श्रीगुरुमाईची ही वचनेदेखील माझ्या मनावर कोरली गेली, की जोपर्यंत शरीर तरुण आहे, तोपर्यंत आपण अतिशय जोमाने, उत्साहाने साधना करायला हवी. श्रीगुरुमाईंनी सांगितले की, आपण हा दृढ बोध ठेवायला हवा की, साधनेसाठी आपले शरीर किती महत्त्वाचे आहे. 'शरीरभावाच्या पलीकडे' जाण्याच्या त्या तथाकथित अनुभवांविषयी जे काही आपण लोकांकडून ऐकतो, ते मोहक असू शकते, परंतु जसे मी याआधी लिहिले आहे की, आपण केवळ या शरीराद्वारेच, या मनाद्वारेच, या श्वासोच्छ्वासाद्वारेच आध्यात्मिक मार्गावर स्थायी प्रगती करू शकतो. श्रीगुरुमाईंनी म्हटले आहे की, आपण जोपर्यंत शरीराची योग्य काळजी घेण्याचा प्रयत्न करत राहू, तोपर्यंत शरीर आपल्या साधनेसाठी सर्वोत्तम साथ देत राहील.

युवावस्थेत शरीराचे स्वास्थ्य आणि आपल्या मनाचे चापल्य यांना आपण अगदी सहजपणे गृहीत धरू शकतो. आपण असा विचार करून स्वतःची फसवणूक करू शकतो की, आपला हा अनुभव कायम असाच राहील आणि तेदेखील फक्त यामुळे की, यापेक्षा एक निराळेच वास्तव आपल्या वर्तमान कल्पनेपासून किंवा अनुभवापासून अद्याप दूर आहे. पण एका नवीन वस्तुस्थितीचा सामना होईपर्यंत वाट का पाहावी? बरोबर आहे ना? तेव्हा, सर्वात चांगली गोष्ट जी आपण करू शकतो, ती म्हणजे, आपले शरीर, आपली इंद्रिये, आपले मन, आपली कार्यक्षमता आत्ता जशी आहे, त्यांचा आपण सदुपयोग करावा. आपल्यापाशी जी ऊर्जा आणि प्राणशक्ती आहे, त्यांचा उपयोग आपण आपल्या साधनेसाठी करू शकतो.

शरीर तरुण असताना काय करणे अपेक्षित आहे, याबद्दल जरी श्रीगुरुमाईनी विशेषत्वाने सांगितले असले, तरीदेखील मला असे वाटते की, या शिकवणीचा अर्थ अधिक विस्तृतपणे लागू होतो. खरेतर, आज आपले जे वय आहे, ते तसेच कधीही राहणार नाही. आपले वय वाढतच जाणार आहे—आणि कोण जाणे की, आपण आणखी किती वयोवृद्ध होऊ किंवा आगामी वर्षांमध्ये आपल्या नशिवात किंवा परिस्थितींमध्ये कोणते बदल होतील. म्हणून नेहमीच, साधना करण्याची सर्वथा उचित वेळ आहे, *आत्ता*.

आत्ता. किती सामान्य शब्द आहे हा. किती साधासा. केवळ दोनच अक्षरे. तरीदेखील, दोन अक्षरांच्या या शब्दाच्या गर्भामध्ये अकथित आश्वासन निहित आहे. हा संभावनेने चमचमतो आहे, यामध्ये एखाद्या महान गोष्टीचा, एखाद्या देदीप्यमान गोष्टीचा कोमल चमचमणारा स्वर आहे, एक असा अस्फुट स्वर जो सांगतो आहे की, यामध्ये दिव्य असे काहीतरी आहे की, जे प्रकट होण्यासाठी आतुर आहे. ती दिव्य गोष्ट प्रकट 'होईल' किंवा नाही, हे आपल्यावर अवलंबून आहे—हे यावर अवलंबून आहे की, आपण या क्षणाचा, या 'आत्ता'चा पूरेपूर लाभ करून घेतो की नाही.

'त्या अचूक क्षणाच्या प्रतीक्षेत,'^१ या शीर्षकाच्या अंतर्गत लिखित आपल्या कवितेत श्रीगुरुमाई नेमके याविषयीच सांगतात. तुम्हाला ती कविता पुन्हा वाचायला आवडणार नाही का?

© २०२६ एस. वाय. डी. ए. फाउंडेशन®. सर्वाधिकार सुरक्षित.

^१ <https://www.siddhayoga.org/teachings/gurumayis-teachings-for-2018/waiting-for-that-perfect-moment/>